

que és en Farfanya lo qual ha nom *Hos*» (procés de Camarasa, *CCandi, Mi.Hi.Cat.* II, 178). 1319: *Os* (*BABL* v, 8). 1333: *Os* (*BABL* v, 122). 1359: *Os* (*CoDoACA* XII, 22).

Resumint les mencions antigues, en tenim 16, des de 1035 a 1359, amb una forma que coincideix bastant amb la moderna (desdenyant la *H* d'algunes), però amb terminació *Osse* en la més antiga i de nou 1036 i 1286, *Oss* amb -ss doble final en la butlla de 1179. I en general (*H*)*os*, però amb la interessant excepció: *Abos* en el doc. de 1156 que ofereix la garantia de ser llegit pels Benedictins de la *Hist.Lgd*, i la Col·l. Moreau (sens dubte doc. fornit pel P. Caresmar).

ETIM. Difícilment podem creure que sigui d'origen llatí o romànic: quasi només concebible si fos concreció del mot 'os', peça anatòmica humana o animal, car no tindria cap versemblança semàntica, ni se'n veu cap cas paral·lel en toponímia. Hi ha noms bascos formats amb *azur* 'os', però són compostos, com *Azurmendi* (Mitxelena, *Apell.* 125), formats amb *mendi* 'muntanya' o el nom d'un altre lloc on s'han trobat ossades, enterraments etc. i des del moment que no és compost, això ja no és possible.

NLL pirinencs s'hi assemblen a Aragó, Bearn etc., que ja veurem, però deuen ser pre-romans, com hem de creure del present.

A tota la Cat. occidental abunda la toponímia preindoeuropea, i poca se'n troba d'indoeuropea, llevat el nucli de la Conca de Tremp, ben peculiar d'allí (cf. arts. *Talarn, Tremp*). D'altra banda hi ha els dos vessants: a) ibèric propi i b) basco-aquitànic, entre els quals podem dubtar.

a) Ens fan pensar en l'ibèric els *Ossigerdenses* de Plini (III, 24), i *Onsicerda*, segons el gran geògraf grec, que S.Mariner retroba en lletres ibèriques com USECERDE (*Homen.* a Tovar, 1972, 292, 293, 297). S'imponeu descompondre-ho en US-/OSS-, i un segon membre KERD/KERT- que retrobem en *Xert* i *Xerta*, en terra fortament ibèrica. Resta, però, molt vague i incert lligar amb *Os* el primer membre OSS-, essent una dada quasi única, massa breu per ser guiadora i tampoc la U de USECERDE lligaria gaire amb la ò oberta de l'*Os* balaguerí.

b) Cap a la zona pirinenca ens orienten ja els nombrosos NLL de la sèrie en -òs: *Alòs, Seròs, Casòs, Puialòs* i altres del Nordoest català que hem aplegat a l'art. *Alòs*, i els nombrosíssims gascons en -òs (alt-aragonès -ués/-uàs), que vaig aplegar en *Btr.z.Nfg.* 1973, 202.

En particular hi ha una sèrie de noms idèntics a *Os* en aquesta zona pirinenca i catalana-occidental:

1) un doc. de 975 cita *Os Supirore*: lloc en el te. de la Vall de Senyiu (Alta Ribagorçana) (SerranoS.,

NHRbg. 317) SUPERIORE o sigui 'el de dalt'; no seria per distingir-lo d'*Os* de Balaguer: més aviat perquè hi havia el

2) també ribagorçà, però més avall: CUBILE DE OS >*Cuuldòs* que ha de ser l'anomenat avui *Culdòs*, pda. = *Les Dalineres*, en el te. de Casterner (XIX, 133.26).

3) Puntal de *lòs* (< d'*Alòs* o de l'*Òs*) te. Pinell del Broi (vora l'Ebre) (XXII, 76.16).

4) Barranc de *lòs* te. de Xert (XXVIII, 31.14).

5) *Guaso* mun. arag. 4 k. al S. de Boltana.

6) *Guaso* gran pda. del te. de Jaca.; amb el seu diminutiu:

7) *Guasillo* poble agre. a Abay 3 k. NO. de Jaca i

8) el fem. *Guasa* 3 k. a l'E. de Jaca.

15 Tots ells es redueixen a òss; si bé *uas* en 5, 6, 7, i 8 resultants de la diftongació aragonesa *ua* <ò. En fi el lloc més important és idèntic al nostre nom.

9) *Os* en el Bearn, uns 3 k. a l'O de Lagor, vora el Gave de Pau, que ja es documenta com *Aoss* en el S.XII, *Oos* 1343, *Dosse* S.XIII (P.Raymond, *Di.To.BPyr*).

L'àrea d'aquests 9 homònims de *Os* és eloqüent: tots ells al llarg del Pirineu i, seguint al Sud, al llarg del cat. extrem-occidental fins al Maestrat. Molt més coincident amb l'àrea usual dels noms basco-aquitànics, que amb la del Sud-ibèric. Ho corrobora l'àrea del sufix -òs/-OSSE que ja hem anticipat, i la dels noms aquitans *Apinossi, Hunossi* i el *Socondannossi* trobat en una inscr. de la vall de Luixon.

Ens acaba de decidir per un origen bascoide el nom *Ossàs*, lloc situat en la mateixa línia d'*Os* i *Alòs* o sigui Segre amunt; ja en el Capbreu de l'Acta SdUrg. dels SS.X-XI, (f° 12) enumerat entre llocs de la zona Ponts-Noves: «Canouez, Fevà, Anel, Cetina, Tavàrceda, *Ossass*, Beren, Castro Folit, *Ponts* ---» (LL.XXXVIII, 19.19); en *Spill* de Castellbò (a. 1518), va com un dels masos de la vall de Noves f° 13: «lo loch d'*Ossas* es desabitat f° 13v^o, 14r, 14v» i els noms d'habitants d'allí: Pere d'*Osas*, Francesc, d'*Ozàs*. Ara bé, aquí reconeixem la terminació -ASSE típica dels nostres noms bascoïdes *Alàs, Aulàs, Escàs*.

Escaurà preguntar: si s'accepta que -OSSE (o bé òss) és bascoïde, què es el radical? En *Alòs* i *Alòs*, segons els arts. supra, hem reconegut el basc. *alba* «pasto»; però ací, si -OSS és sufix, no hi queda res com a radical. Tanmateix potser sí.

En la història del *Os* bearnès veiem *Aoss* com la forma més antiga (concreta després en *Os*) *Aós* de l'alt Urgellet el tenim avui reduït a: *Ós, Oix* de l'alta Garrotxa era *Ovoxe/Evoxe* en les seves formes més antigues.

En tots ells reduïció a un monosíl·lab. I en el nostre mateix hem trobat la preciosa menció *Abos* de l'any 1156. Potser, doncs, també el nom present serà paral·lelament reduïció d'un *Aosse* o *Ovosse*.

Si en *Oix* i en *Aós* hem reconegut el basc o(B)E 'llit', 'jaça', que està a la base de la família *Ovarra/*